

Становище

от професор д-р Виолета Михова Йотова, д.м.н.
Р-л на Катедрата по педиатрия
Факултет по медицина
МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов”, Варна
съгл. Заповед №1298/01.06.2021 г. на Ректора на МУ - Плевен

Относно: защита на дисертационен труд на д-р Ирина Боянова Халваджиян, докторант в самостоятелна форма на обучение към Катедрата по педиатрия, МУ - Плевен, за придобиване на научно-образователна степен „доктор”, в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.1. Медицина, специалност „Педиатрия“ на тема „ОРГАНИЗАЦИЯ И РЕЗУЛТАТИ ОТ ПАРТНЬОРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО ПРИ ОЦЕНКА И ЛЕЧЕНИЕ НА ДЕЦА С ОТКЛОНЕНИЯ В РАСТЕЖА” за придобиване на научно-образователна степен „доктор” по професионално направление 7.1. Медицина, научна специалност „Педиатрия”.

Д-р Ирина Халваджиян е родена през 1975 год. в гр. Дупница. Завършила е с отличие математическа гимназия в родния си град през 1993 год., а през 1999 год. завършва с отличен успех *медицина* в Медицинския университет, гр. Плевен. През 2000 год. д-р Халваджиян започва работа като ординатор в „Дом за медико-социални грижи за деца“, гр. Плевен. Специалност по *детски болести* тя придобива през 2009 год. От 2011 год. до 2013 год. д-р Ирина Халваджиян е редовен специализант по Детска ендокринология и болести на обмяната в УМБАЛ „Св. Марина“ – Варна. През 2014 год. след успешно положен изпит тя придобива специалност по *детска ендокринология и болести на обмяната*. От м. юни 2014 год. д-р Халваджиян работи като асистент към Катедрата по детски болести в МУ – Плевен и същевременно е част от екипа на Клиника по педиатрия, УМБАЛ „Г. Странски“ – Плевен. Тя има пълна учебна натовареност с практически упражнения по педиатрия на студенти от 5-ти курс медицина, българо-езиково обучение. Въпреки голямата си ангажираност и грижите за двете си деца, тя намира време и за работа в амбулаторни условия, като от м. юли 2014 год. разработва кабинет по детска ендокринология към ДКЦ „Авис Медика“, гр. Плевен. Допълнителна следдипломна квалификация д-р Халваджиян има в областта на детския диабет и растеж, както и по проблемите на нарушенията в половата диференциация. Тя е редовен член на Българска педиатрична асоциация, Българско дружество по ендокринология, Българско дружество по генетика, Българско национално сдружение по детска ендокринология, Варненско дружество по детска ендокринология, БЛС. Свободно комуникира на руски език, както и свободно професионално си служи с английски език.

Д-р Ирина Халваджиян беше мой специализант по детска ендокринология и болести на обмяната в периода 2011-2013 год. В периода на специализацията си тя показва изключителна отговорност към поставяните задачи, отличен подход към децата и техните семейства и задълбоченост в усвояването на нови методики и умения.

Именно затова приех предложението да я ръководя заедно с доц. Петрова в подготовката на нейния дисертационен труд, като темата се наложи сама от необходимостта да се доразвие теорията и практиката в областта на отклоненията в растежа и тяхното лечение. В процеса на работа и без никаква научна предварителна подготовка, постепенно, но неотклонно и без компромиси с качеството на научния труд, д-р Халваджиян напълно се подготви сама да планира, осъществява и анализира получените резултати от научни изследвания, което закономерно доведе до настоящия завършен научен труд.

Настоящата работа е първата у нас, доколкото ми е известно, която въвежда концепцията и спазва методиката на съвременните научно-приложни изследвания и в резултат на която в рамките на 3 години не само теоретично е изградена и проверена *Програма на партньорство* в областта на растежните отклонения, но и са създадени условия за нейната устойчивост и приложение в бъдеще. Тя касае актуалната тема за навременно и по-добро от съществуващото към момента диагностициране и начало на лечение на деца с отклонения в растежа и доказва, че с партньорска подкрепа нови методики и умения могат да се въведат в изключително кратки срокове. Партньорски програми се използват в различни области на медицината, най-вече в онкологията, но също така и в детската ендокринология. Д-р Халваджиян с нейния вече завършен научен труд за пръв път демонстрира част от успеха на програмата на Българската педиатрична асоциация „Партньори за растеж/Partners4Growth”. Тя доразвива традициите в областта на растежа, чието начало в Плевен е поставено от проф. Лилия Пенева и доц. Надежда Станимирова, чиито приноси към националната наука в тази област са съществени и високо ценени.

Дисертационният труд е добре структуриран в 237 стандартни страници, като съдържа всички необходими части.

Литературният обзор (58 стр.) е съвременен и пълен преглед на практиките в областта на диагностиката и лечението на заболявания, синдроми и състояния, свързани с нисък ръст. Стилът е достъпен, изложението е ясно и насочено към българската практика. Началото е с постановката за *научно-приложно изследване*, като на базата на съвременна литература се изяснява същността и очакванията от него. Дисертантката коментира, оценява и показва личната си интерпретация на изложените факти ненаатрапливо, но ясно и категорично. Именно поради това, настоящият обзор може да се използва като източник за подготовка от специалисти по педиатрия и детска ендокринология. Правилно са формулирани някои недостатъци на настоящата система у нас, като напр. липсата на национално обсъден и приет Алгоритъм за диагностика и насочване на деца с отклонения в растежа от амбулаторната практика, липса на т. нар. Карта или път на пациента с наличен нарушен растеж, неравнопоставеност в достъпа до здравната услуга, необходима при засегнатите деца и др. Обзорът засяга и строго професионални насоки за бъдеща работа – скриниране за нисък ръст, преглед на организацията на проследяване на редките болести в Европа, уточняване на подходите за прайминг преди тестване за дефицит на РХ в по-голямата възраст, някои индикации за лечение с РХ. Литературният обзор отразява добре подготовката на кандидата за извършване и оценка на научното изследване.

На база на литературния обзор д-р Халваджиян логично извежда предпоставките за дисертационния труд (n=7), на базата на които ясно са формулирани хипотезата, целта и задачите на научния труд - 3 основни с общо 13 подзадачи. Следва описание на използваните методи и участниците в проучването в общо 16 стр. Това описание е достатъчно за възпроизвеждане на методологията при необходимост и отговаря на съвременните изисквания за научно изследване, съобразно с етичните принципи в науката.

Следват 55 стр. с резултатите, които са представени според хронологията на научните задачи и са достатъчно информативни за изпълнението им. Богатото онагледяване с общо 15 таблици и 46 фигури позволява лесното им възприемане, а логиката в изложението улеснява разбирането. Именно затова обсъждането на резултатите (46 стр.) не е необходимо да е многословно и да ги повтаря. В него се надграждат схващанията за сегашната ситуация в областта на диагностиката и лечението на отклонения в растежа, най-вече в качеството им на редки болести като отделни нозологични единици.

Изводите са формулирани стройно и според поставените задачи, като особено впечатление прави грандиозният обхват на организационни промени и осигуряване на оборудване в болницата, призвани да осигурят диагноза и лечение на една конкретна група от пациенти, големият брой обхванати пациенти в рамките само на 18 месеца, разнообразието на диагнози при деца с растежни отклонения, документирането на голямото забавяне в диагнозата след първоначалното забелязване на изоставане в растежа, оценката на подготовката и познанията на проблема нарушен растеж сред общопрактикуващите лекари, както и конкретните изводи от сравнението им между два града с оглед подобрене в бъдеще, и др., както и най-вече колегиалната колаборация, подкрепила този успех. Изводите отговарят напълно на обема на работата и заслужаващите маркиране резултати от нея. В самостоятелното формулиране на 9 основни приноса, които приемам за напълно реални, д-р Халваджиян демонстрира характерната си скромност и неагресивост, позволили и да осъществи амбициозните задачи на дисертацията, достигащи се до сътрудничеството с толкова много различни медицински специалисти и семейства на засегнати деца.

Книгописът е съставен от 337 заглавия, изцяло от последните 20 години и най-вече, след 2010 год. Той е целенасочен и добре подкрепя резултатите и разсъжденията на дисертантката. Не се наблюдават значими повторения при цитирането на литературните източници, което показва богатия арсенал и задълбочената подготовка при изработване на научния труд.

По-големият обем на литературния обзор, резултатите и книгописа, както и включването на всички използвани за работа инструменти в пълен текст (анкети, работни листи, информирано съгласие, растежни криви и описание на отделни показателни клинични случаи) като приложения, се налага от **иновативността** на научната разработка. Именно това позволява нейните методи да се възпроизведат в бъдеще. Това е една от основните характеристики на научно-приложните изследвания - възможността да се повтарят в друго време и в други условия, което смятам за напълно

приложимо, следвайки научния труд на д-р Халваджиян. Формулирането на т. нар. **бариери** и **улеснители** за прилагане на интервенцията (въвеждане на диагностика и лечение с растежен хормон в УМБАЛ „Георги Странски” – Плевен) заслужава специално внимание, тъй като е част от възприетата научна методология на приложните изследвания. Това е и един от най-ценните приноси на труда на д-р Халваджиян, заедно с представянето на успеха от сътрудничеството с партньорска група – нелека задача в нашите условия.

В резултат на научния подход и методи, както и на подкрепата от екипа на Центъра-ментор, д-р Ирина Халваджиян успя в рамките на кратък период от време не само да усвои теоретично и практически съвременната диагностика и лечение на децата с различни състояния с нисък ръст, но и да създаде екип в Клиниката и в болница „Г. Странски”, както и да обогати тяхната дейност в посока съвременна ендокринология (ауксология, лабораторна диагностика, образна диагностика, обучение, лечение, проследяване). Особено впечатляващи са сравнението с ретроспективните данни на Клиниката и големия брой скринирани, а след това диагностицирани и започнали лечение деца. Публикациите и научните участия по дисертацията са впечатляващи за толкова кратък период от време и липсваща предходна научна квалификация на кандидатката. Нейната работа прави впечатление не само в националното, но и в международното научно пространство и със сигурност ще доведе до международна публикация.

Д-р Халваджиян се представя при защитата с 4 пълнотекстови публикации, както и с 4 участия в престижни научни прояви в чужбина и у нас, които напълно отговарят на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за прилагането му у нас и на съответния Правилник на МУ-Плевен.

Като научен ръководител на дисертантката и представител на Центъра-ментор на Програмата мога само да се гордея с клиничните и колегиални умения на д-р Халваджиян, а най-вече с научните резултати от нейната дисертация. Призовавам Научното жури да гласува положително за присъждане на научно-образователна степен доктор на д-р Ирина Халваджиян.

07.06.2021 г.

гр. Варна

/проф. д-р В. Йотова, д.м.н./